

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1269036/5

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב שלמה שפירא

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ טו"ר משה ליבוביץ)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ טו"ר יהודה ישכר שטרן ועו"ד אברהם שטרן)

הנדון: דחיית הטענה כי התניית שמיעת ערעור בערובה פוגעת בזכות יסוד; משמעותה הערכית והחינוכית של טענה לפגיעה במשיב באזכור שם משפחת הוריו ה'מסגיר' את מוצאו העדתי

החלטה

א. בהחלטה מכ"ה בשבט התשפ"ג (16.2.23) הוריתי כי המערערת תפקיד 10,000 ש"ח – ערובה להוצאות המשפט – כתנאי לשמיעת ערעורה, וזאת עד לט"ז באדר (9.3).

המועד הקבוע בהחלטתי חלף עבר והערובה לא הופקדה אלא שבי"ט באדר (12.3) הגישה המערערת בקשה להמרת הערובה בערבות צד ג' או בקביעה כי ככל שתחויב המערערת בהוצאות יקוזזו הן מן החוב שחב לה המשיב, לפי הנטען, והנמצא בהליכי גבייה בהוצאה לפועל. דינה של בקשה זו להידחות.

מן הדין למחוק את הערעור עם חלוף המועד להפקדת הערובה. בקשה לשינוי מתנאי הערובה – גם אם סבורה המערערת כי יש לה מקום – הייתה צריכה להיות מוגשת לכל המאוחר עד למועד שבו הייתה זו צריכה להיות מופקדת ושבהעדרה היה על הערעור להימחק, ולמעשה אף קודם לכן שכן גם אילו נעתרתי לבקשה להמיר את הערובה בערבות צד ג' – מתבקש היה כי הייתה זו צריכה להיות מוגשת בפועל עד לאותו מועד שעד אליו אמורה הייתה הערובה להיות מופקדת. משלא הוגשה המבקשה במועד זה – די בכך כדי לדחות אף אותה על הסף.

למעלה מן הצורך ייאמר כי אף לגופה של הבקשה – דינה לדחייה:

ערבות צד ג' (ולא הוצע כי צד ג' יפקיד ערבות במקום המערערת – דבר שמוכן מאליו כי אפשרי הוא, אלא כי יתחייב לה) עשויה להיתקל גם היא לעיתים, כפי שלימד ניסיוננו, בקשיי גבייה ואינה חלופה זזה בערכה להפקדה.

אשר לטענות בדבר חובות שחב המשיב לה ושמהם תוכלנה ההוצאות להיות מקוזזות אם תיפסקנה – המשיב שהגיב לבקשה מתנגד לה וטוען כי המערערת חבה לו יותר משחב הוא לה, ואף שלא פתח נגדה "עדיין" בהליכי הוצאה לפועל הרי שיכול ורשאי הוא לעשות כן או להעלות טענת קיזוז בהליכים שפתחה היא נגדו וממילא אין מקום להיסמך על אפשרות הקיזוז כערובה. אין אנו יכולים לקבוע כי האמת היא כדברי המשיב אך גם אין אנו יכולים לקבוע אחרת – לא טענות המערערת ולא אלה של המשיב הוכחו לפנינו. ערובה צריכה להיות ברורה וודאית ונוכח

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הטענות ההדדיות אין אנו יכולים להניח בוודאות שאכן יוכל המשיב לגבות את ההוצאות, אם תיפסקנה, באמצעות קיזוז כאמור.

אשר לטענות המערערת בדבר סיכויי ערעורה – אני, בכל הכבוד, מפקפק בהיותם של הללו גבוהים כטענתה של המערערת.

ואשר לטענה כי ההוראה על הערובה פוגעת בזכות הערעור ומאחר שזכות זו קבועה כיום בחקיקה ראשית אין בכוח תקנות הדין לדחותה:

תקנות הדין קיבלו תוקף של חקיקת משנה ראו דבריו של כב' המשנה לנשיאה (כתוארו אז) השופט א' רובינשטיין (בג"ץ 9261/16, פלוגית נ' בית הדין הרבני הגדול (30.3.2017), פסקה מח). וכיום יש להן אף תוקף נורמטיבי של דבר חקיקה מכוח הוראה של חוק ראשי ראו בהערה שנוספה לסעיף 27(א) בחוק הדיינים, תשט"ו – 1955, במקורה: סעיף 19(א) לתיקון 20 לחוק, התשס"ד – 2004: "עד להתקנת התקנות יחולו הוראות תקנות הדין בבתי הדין הרבניים בישראל, תשנ"ג".

זאת ועוד, התניית מימושה של זכות הערעור בתנאים מסוימים, לרבות הפקדת ערובה, אינה פגיעה בעצם קיומה, כשם שהתנייתה בהגשת הערעור במועד, למשל, אינה פגיעה בעצם קיומה, וזו וזו אינן יכולות להיחשב כעומדות בסתירה להוראות החוק הראשי.

יתרה מכך, גם אם נניח שדרישת ערובה שאין המערער יכול לעמוד בה עשויה להיות פגיעה בזכויותיו – המערערת דנא לא המציאה כל אסמכתה לטענה כי אין היא יכולה לעמוד בהפקדת הערובה שנקבעה, שלמותר לציין שאינה בסכום גבוה.

נזכיר כי גם בבתי המשפט זכות הערעור היא זכות המעוגנת בחקיקה ראשית (סעיפים 41 ו-52 לחוק בתי המשפט) ואף על פי כן דרישת ערובה להוצאות כתנאי לשמיעת הערעור היא דבר שבשגרה (וגם שם – ללא הוראת חוק מפורשת למעט המשתמע בעקיפין מסעיף 90(א) לחוק האמור).

ב. בשולי הדברים ולא בשולי החשיבות למרות העדר הזיקה לתוכנה של החלטה ספציפית זו:

בכתב הערעור ציינה המערערת את שמו של המשיב – [שמו הפרטי של פלוני ושם משפחתו הקודם (שם משפחתו הנוכחי של פלוני)]. בסעיף ז לבקשתו של המשיב לדחיית הבקשה ולדחיית הערעור עצמו כתב הוא:

בשולי הדברים אך לא בשולי חשיבותם, יש לדחות את הבקשה עקב השימוש הציני שעושה המערערת בשימוש בשם המשפחה של הורי המשיב, מתוך מחשבה תמוהה משהו, על רצון לזלזל במשיב. ולפי תקנה כו(2) [=לתקנות הדין] לא צוין שם משפחתו של המשיב.

תקנה כו(2) לתקנות הדין מורה על ציון שם התובע ושם משפחתו, בענייננו הטענה היא על ציון לקוי של שם המשיב ומן הראוי היה שיציין המשיב אפוא לתקנה קמא(ב) העוסקת בציון שם המשיב בכתב ערעור ולא לתקנה העוסקת בכתב התביעה, ודאי שלא לזו העוסקת בשם התובע (בשם הנתבע – המקביל ל"משיב" עוסקת תקנה כו(3)).

מכל מקום המערערת ציינה כאמור את שני שמות המשפחה של המשיב, את זה המקורי ואת זה הנוכחי אם כי את האחרון הכניסה לתוך סוגריים. משכך, מסופקני אם הדבר יכול להיחשב הפרה של הוראת אחת התקנות האמורות, ולא כל שכן שאין מדובר בהפרה המצדיקה את מחיקת הערעור. מטרתה של התקנה היא ליצור בהירות ולמנוע טעות בשאלה מי הוא בעל הדין שנדרש להשיב לדברים, ולא בכדי נדרש גם ציון מענו ובמידת האפשר – מספר הטלפון שלו, והוספת שם נעוריו של הלה אינה פוגעת בהשגתה של מטרה זו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מכל מקום המערער טוען כי הדבר מלמד על כוונה לזלזל בו – כוונה כזו כמובן אינה ראויה, ככל שהייתה, אך כשלעצמה אינה עילה למחיקת או דחיית הערעור. אכן לגופה של טענה:

איני יודע מחשבות, אך מסופקני אם יש מקום לטענה זו שעה שהמערערת עצמה מציינת דרך קבע בנוגע לה עצמה שלושה שמות משפחה, את שם נעוריה, את שם נישואיה הראשונים שהוא כשם משפחת המשיב ואת שם משפחתה הנוכחי שם משפחת בעלה הנוכחי.

ומאחר שבתוך עמי אני יושב אומר גם את זאת:

שם משפחת הורי המשיב שעל אזכורו הוא מלין, אשר הוא הוא כמובן גם שם המשפחה המקורי שלו, הוא [...] שם המעיד על השתייכותו לעדה המרוקאית. המשיב, שבחר להיספח על קהל חסידות [...] המעטירה שרובה המוחלט, כידוע, ממוצא 'אשכנזי' (ושאולי למד עוד קודם לכן במוסדות 'אשכנזיים') בחר לשנות את שם משפחתו ל[...] – שם 'אשכנזי', ואם נמקד יותר את המבט: 'ורמני', העשוי להימצא מטבעו בשכיחות גבוהה יחסית בחסידות זו.

למען הסר ספק נציין כי גם שם נעוריה של המערערת אינו 'אשכנזי' – וגם אותו היא מציינת כאמור דרך קבע, בצד שמות המשפחה האחרים, ה'אשכנזים'.

החוק מאפשר לאדם לשנות את שם משפחתו, ואכן ראוי הוא לכבד את בחירתו של אדם ומשבחר לעצמו שם מסוים – לציין שם זה בעתירות המכוונות כלפיו ולא את שמו הקודם. עם זאת אי אפשר שלא לתמוה על האמירה של המשיב כי ציון שם משפחתו הקודם מכוון לזלזל בו, ויותר מכך אי אפשר שלא לתמוה על כי לא הגדיר שם זה כשם משפחתו הקודם אלא כשם של הוריו.

בחירתו של המשיב להיספח לחסידות [...] שכשלעצמה היא כמובן לגיטימית, דרכים רבות הן לעבודת ה' וראי אדם לבחור את זו שמצאה מסילות לליבו גם אם אינה זו שבה נקטו הוריו והורי הוריו (בכפוף לעניינים מסוימים שבהם מנהג האבות מחייב הלכתית, ואין כאן מקום להאריך). וכאמור, בתוך עמי אני יושב, ויכולני להבין את הסיטואציה שבה יהודי שהוריו או הורי הוריו באו מגולת מרוקו ובוחר להיספח לחסידות [...] שמוצא רובם המוחלט של בניה הוא כידוע ביוצאי גלויות 'אשכנז' (ויכן ברוב החסידויות, למעט אולי פלגיה השונים של 'ברסלב' ובמידה מסוימת גם 'חב"ד') – יעדיף לשנות את שם משפחתו לכזה ה'מתאים' יותר, כביכול, לבחירה זו.

בתוך עמי אני יושב ואי אפשר לכחד כי מספחת הפירוד שבין בני העדות השונות – ולעיתים אף הקיטוב ואף הזלזול והאיבה אצל חלקם – טרם עברה מן הארץ בפרט, ולמרבה הכאב מצויה היא אף יותר בקרב חלקים מן הציבור ה'חרדי'. על כן יכולני להבין את בחירתו של המשיב לשנות את שם משפחתו, אף כי מתקשה אני להצדיק זאת, שכן הפירוד האמור אינו אלא נגע מכאיב מנגעי הגלויות שדבק בנו, נגע שראוי להתאמץ להירפא ממנו ולא להידבק בו יותר, וודאי תמוה הוא שבעתים כשבן לעדה מסוימת כביכול מקבל על עצמו את הגישה הרואה בו ובשכמותו נחותים ומשנה את שמו כדי להסתיר, לכאורה, את מוצאו.

אי אפשר שלא להזכיר בהקשר הספציפי של בן ליוצאי מרוקו הנספח אל תנועת החסידות כי מי לנו נערץ בין גדולי החסידות כולם למן ה'בעל שם טוב' והלאה כמו רבנו חיים בן עטר – אור החיים הקדוש', האם לו חי הוא בינותינו היה זקוק לשנות שמו ל'עטרוביץ' כדי לבוא בקהל זה?

אך אם היו הדברים מסתיימים בשינוי השם לברו – החרשתי, יכול היה המשיב להצטדק ולומר כי כשלעצמו אכן לא היה נזקק לכך, אלא שגם הוא חי בתוך עמו ומכיר את המציאות העגומה הנזכרת לעיל, לרבות את קשייהם של יוצאי עדות המזרח וצפון אפריקה במוסדות לימוד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שונים וכדומה, ועל כן בחר בצער לשנות את שם משפחתו ולהקל על ילדיו עד בוא העת שבה יירפא הציבור כולו מתחלואי הקיטוב העדתי.

אלא שעתה מתברר שאין הדברים תמים בשינוי עצמו, אלא כי המשיב עצמו רואה באזכור שם משפחת הוריו ניסיון לזלזל בו – ועל דא קא בכינא, לא זו בלבד שיש בדברים אימוץ מלא של אותה תפיסה הרואה באלה נחותים מאלה, אלא שכאמור המשיב אינו מדבר על אזכור שמו הקודם (אף שגם הוא כשלעצמו מלמד על הוריו) אלא על 'שם הוריו': איני יודע כאמור אם כוונת המערערת הייתה לזלזל בו, וגם אם כן – אף שאין הדבר ראוי כאמור – הלוא היא אינה חייבת עוד בכבודו, אבל דבריו של המשיב עצמו הם זלזול בהוריו שלו, שאזכור שמם הוא בעיניו 'שימוש ציני' שנועד לזלזל בו, ואיה אפוא ציווי תורתנו הקדושה "כבד את אביך ואת אמך", ומפורש בגמרא כי אין החיוב כולל רק את הכיבוד המעשי של "מאכיל ומשקה" וכו' אלא גם את היחס הנפשי המכבד שבהעדרו "יש מאכילו פטומות ויורש גיהנם", ומה יענה לאמור בה על "מקלה אביו ואמו" היינו המזלזל בהם ובזזה אותם?

ומחשבה ללב מתגנבת, שמא מחיקתם האיומה של ציוויים אלה מתורתם של ילדי הצדדים, לפחות בחלקם – ביחס לאימם – שבה נוכחנו ועליה התרענו בהליכים אחרים שבין הצדדים, גם היא יונקת גם אם לא מהסתה של האב כלפי האם, כטענתה שלה, דווקא משורש פורה ראש ולענה של יחס נפשי קלוקל שלו להוריו שלו. לא ב'עונש' מדובר אומנם, שהרי לא הוא 'נענש' על ידי ילדיו אלא אימם, אלא בפרי חינוך שאולי מבכר מצוות אחרות – או שמא מנהגים וגינונים חיצוניים גרידא – על מצוות התורה המפורש ועל חובת הלבבות שבה בפרט, ואולי מי שיחסו הנפשי להוריו שלו מתגלה כיחס שאינו מכבד כראוי – לא יפלא אם מקליוחומר הוא שלא ניסה, כטענת המערערת, או למצער לא הצליח אף אם ניסה, כטענתו ושלא כטענת המערערת, לחנך את ילדיו לכיבוד אימם.

ערעורה של המערערת אולי נדחה על הסף בהחלטתי זו, אך טרם יחגוג המשיב את נצחונו המשפטי ייתן אל ליבו אם ישמע לעצתי כי התשובה לבית דין של מעלה חשובה מן הניצחון בבית דין של מטה, כי אם יחטא בנפשו ובנפש ילדיו – מה יועילנו ניצחון בתיק הרכוש? האין התנהלותו ככללה עולה כדי החלפת 'עולם עומד' ב'עולם עובר'? היכולה הזמנתו לשולחנות כבוד באירועים שונים, שבה התהדר בכתבי טענותיו, להעניק לו מקום ב'שולחנם של צדיקים לעתיד לבוא' או שמא עלול הוא להוותו למצוא עצמו בבוא העת כ'עליונים למטה'?

ג. סוף דבר:

1. דין הבקשה האמורה להידחות ונוכח אייפקדת הערובה במועד גם דינו של הערעור כולו להימחק תוך סגירת התיק.

2. בצד דחיית הערעור מוצע למשיב לתת אל ליבו את שהערתי עליו "בשולי הדברים".

3. ההחלטה מותרת בפרסום בכפוף להשמטת פרטיהם המזהים של הצדדים, לרבות שמות המשפחה הקודמים ושם החסידות שאליה הם משתייכים.

ניתן ביום כ' באדר התשפ"ג (13.3.2023).

הרב שלמה שפירא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה